

חינוך לחיים

פרשת בהר

הפס' "וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו" – עוסק ביהודי המתמודד עם קשיים כלכליים והוא בתחילת התדרדרותו, אזי מוטלת עלינו המשימה לעשות כל שביכולתנו שלא יגיע לנפילה עצמה, וכמו שמבאר רש"י במקום "אל תנחיהו שירד ויפול ויהיה קשה להקימו אלא חזקהו משעת מוטת היד", למה זה דומה? למשאויו שעל החמור כל זמן שעודנו על החמור מספיק אדם אחד שתפוס ומעמידו – נפל לארץ אפילו 5 בני אדם לא יצליחו להעמידו. הרי שאם מצילים אותו בזמן בהרבה יותר קל.

התמיכה הנדרשת היא פעולה 'מניעתית' במגוון תחומים 'כלכליים' כפי שמבאר הרמב"ם 'שמונה מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו. מעלה הגדולה שאין למעלה ממנה זה המחזיק ביד ישראל שמך ונותן לו הלוואה וכד' כדי לחזק את ידו עד שלא יצטרך לבריות. ועל זה נאמר 'והחזקת בו' החזק בו כדי שלא יפול ויצטרך. וזה מעלה גדולה כי אנו רגילים לרחם על עני שאין לו, אך לא על מי שעדיין יש לו ורק עומד ליפול ולהדרדר, האדם רגיל לעודד את עצמו, שודאי לבסוף הוא יסתדר... באה התורה ומצווה אותנו, אנא מכם, אל תתנו לו להגיע למצב של פשיטת יד, הצילוהו מבעוד מועד!!!

כמובן צריך לדעת גם 'איך' לעשות מצווה זאת כי בנקל אפשר להפסיד המצווה עם עשה בצורה לא נכונה או פוגענית. אע"פ שאותו אדם זקוק לכסף וזה נתנו לו, אבל חשוב גם שיהא בצורה מכובדת ומכבדת וזה אולי בעצם היסוד 'שהנותן צדקה מתברך בשש ברכות והמפייסו בדברים באחת עשרה ברכות' שאומר לו דברים ערבים ורכים.

המהר"ל מבאר שעוצמת ה'פיוס' גדולה אפילו מהממון עצמו, כי הממון שנותן לו הוא לשעה בלבד, אבל המפייסו בדברים אין זה לזמן, אלא לעולם הוא מפייסו, כי זה דבר שנותן לו חיים, ולכן מתברך יותר.

ר' אברהם יפהן זצ"ל בספרו 'המוסר והדעת' מבאר עניין זה בדברים נפלאים ומרגשים וזה לשונו 'יותר חשוב לאדם מכל, היא התקווה שלו. כל עוד שיש לו תקווה מסוגל הוא לעבור את המשברים, אבל אם נאבדה תקוותו אז אבד שברו, כמו שכת' במשלי 'רוח איש יכלכל מחללו ורוח נכאה מי ישאנה'. התקווה נותנת לו כח להתגבר על מחלתו, אבל דכאון הנפש עולה לו בחייו. כזאת מצינו בחז"ל 'המפייסו בדברים מתברך בי"א ברכות, דאף שלא נתן לו פרוטה להשתיק רעבוננו, בכל זאת התקווה שהכניס בו בדברי פיוסים, החייתה את נפשו שעוד יזרח שמשו ואושר והצלחה צפויים לו בעתיד" והדברים ברורים כי כשעני מגיע לפשוט יד עיקר הכאב נעוץ בעצם מצבו התלתי לחסדי האחר, הוא איבד את כבודו ומעמדו, נפשו מרוסקת מעצם נמיכות הקומה מול הנותן. אך כאשר ניגש אליו יהודי ומקבלו בסבר פנים יפות הוא מחזיר לו את צלם האנוש שנלקח ממנו ומחיה את נפשו.

זה יסוד רבותי לכל!!! אב לבנו!!! רב לתלמידו!!! חבר לכיתה ולשיעור!!! חבר בת"ת ובישיבה!!! וכי ימוך אחיך – גם בנים (ותלמידים) נקראים אחים... (עיינו בבראשית ל"א פס' מ"ו). כל חניך לפעמים משדר אותות מצוקה!! כשהוא מאחר – זה איתות מצוקה. כשהוא מתחצף – זה איתות. וכשהוא מדוכדך או מופנם וכד' – זה איתות. תפקידינו לראות מה חסר לו, מה מעיק עליו ומה גורם לו להיות כך להיות. והחובה לזהות מיד בהתחלה את הדבר. להשקיע מיד בכל המשאבים והדרכים שיש כדי להחזירו למוטב ולקיים "והחזקת בו" כי אם חלילה הוא כבר נופל... קשה מאוד להשיבו למסלול!!

'המפייסו בדברים' זה ביד כל אדם!! עשיר ועני. צעיר ומבוגר. פשוטי עם ונכבדיו. בכל מקום שיש אפשרות לאדם לתרום מהונו הבלתי נדלה של יחס נעים ודיבורים טובים ומעודדים ולהעניק בשפע רב לכל נצרך ונזקק. ואם רק ישים אדם ליבו לכך ויגייס את משאבי חוכמתו ורגשותיו, ימצא דרכים רבים להיטיב ולחלק לכל הבריות שבסביבתו מלא חפניים, להצהיל את יומם ולרומם את מצב רוחם.

ואשרי משכיל אל דל שיודע לכוון את השעה ומבין את הלבבות אימתי נצרך אדם זה להבעת שבח ומעלה, ואימתי הוא זקוק לדברי פיוס והרגעה, ומלבו הרחב הוא מטיף נטפי צרי וניחומים לנשברי לב ונכאי רוח. ויש אשר אין הם צריכים אלא לאוזן קשבת אשר תאזין לשיחם וצערם, ותביע השתתפות בכאבם, ובזה מעלה אותם מיגונם העמוק ומעודדם ומחזק את רוחם.

כשנזכה לכך נתברך בי"א הברכות ובכל הברכות הכתובות בתורה.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com

חינוך לחיים

פרשת בהר

בפרשתנו בענין עבד כנעני מובא: "והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה" ... ומבאר רש"י הקדוש "החזיקו בהם לנחלה לצורך בניכם אחריכם, ולא יתכן לפרש הנחילום לבניכם, שאם כן היה לו לכתוב והנחלתם אותם לבניכם".

מהמילה "והתנחלתם" למד רש"י הקדוש שקיום האחוזה מתחיל כבר באבא לצורך בנו אחרייו. אנו ההורים, חפצים מאוד להנחיל לילדנו כל מה שמתאפשר ברוחניות וגשמיות כאחד, בכדי להשיג את המטרה הקדושה והנעלה שבשבילה הבאנו אותו לעולם, אך דא עקא שלעיתים הרצוי והמצוי משחקים במשחק המגנט ההפוך והתסכול עולה עד לב השמים. מצד אחד חפצים אנו לראותו עולה ומתעלה במעלות התורה והיראה וכן לראותו גודל ומתבגר במשקפים נכונות על החיים לאחוזת עולם, אך מצד שני רואים אותו בלי חשק, ללא מוטיבציה חיובית עד שלעיתים נכנס הוא למערבולות או לחילופין לאין כניסות והמגנט הולך ומתרחק, ואנו פוחדים את ידינו ותמהים לעצמנו, אל הנער הזה התפללתי?! כל כך השקעתי בו, כל כך תמכתי בו, כמה אנרגיות הוצאתי למענו, ובכל זאת לא השגתי את המטרה, או שהושגה חלקית ואיני מרוצה מעמלי. כמה פעמים הסברתי לו שהתנהגות כזו לא תביא אותו לשום מקום חיובי, אך הוא לא מקשיב לי. אני כל כך שואף להנחיל לו שילך בדרך ישראל סבא!

אכן, שאיפה נכונה ונבונה ומי שלא שואף לכך, יעשה בדק בית בהקדם, אך רש"י הקדוש נותן לנו גם כן לעשות בדק בית, אך בכיוון של "והתנחלתם" היכן אנחנו בתמונה? לא רק היכן – הילד ואיך להנחיל לו, אלא איך אנו מתנהגים ומה שואפים אנו מעצמנו לצורך בנינו אחרינו. אין אדם רואה נגעי עצמו, אך את נגעי חברו ובפרט את נגעי בנו רואה גם רואה, כבר אמרו צדיקים שכשאדם רואה חסרון אצל השני, סך הכל זה המראה של עצמו, אך בעצם, החיסרון הוא אצל האדם הרואה ובוזה מרמזים לו את מה שנצרך הוא לתקן.

ידוע לכולנו כי אצל ילדנו מותקנים אנטנות מוסתרות הקולטות במהירות אדירה את הנעשה מסביבם, ובפרט כשדורשים מהם להתייגע ולבצע מטלות בכל ענין שהוא, מיד מופעלות האנטנות הנסתרות ובודקות האם זה שדורש ממני, מראה לי דוגמא בעניין? או שמא הוא רק מנסה להפעיל עלי את כח השליטה ועל פי המוסכמות אני חייב לבצע אותם...? והיה אם קליטת האנטנה תהיה, שכל המשחק נובע מכח השליטה, אך הדורש אינו שואף לכלום, איי... איי... איי... אזי המגנט ירחק וירחק עד שיאמר הילד לעצמו: רק אגדל ונראה מי שולט על מי! והתוצאות... ה' ישמרנו ויצילנו.

רש"י הקדוש מעביר לנו מסר חד וברור: בכדי להנחיל לילדים את הנדרש מהם, זה חייב להגיע מתוך דוגמא אישית!! הילדים מוכרחים להרגיש את השאיפות שלנו, הילדים מוכרחים להרגיש שאנו גם מתמודדים בעבודה עצמית ותמידית, הם חייבים להרגיש את ה"והתנחלתם" לצורך – בניכם אחריכם!!!

וראו זה פלא, פתאום האנטנות ישדרו אותות חיוביות, אותות של הערכה וכבוד, עד שהמגנט ישאב לחלק המתאים. וזוהי הנחלה לצורך הילדים לאחוזת עולם!!!

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com